

УДК 351.76:352.07

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сиволапенко Т. Л.,

*аспірант кафедри економічної політики та менеджменту,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків;*

Розкрито сутність структурно-функціонального аналізу стратегічного управління за сучасного стану розвитку державного управління. Проаналізовано основні підходи науковців до поняття "стратегічне управління", а також подано власне бачення понять "структурно-функціональний аналіз" та "стратегічне управління". Наведено та проаналізовано послідовність етапів стратегічного управління з урахуванням структурно-функціонального аналізу..

Ключові слова: стратегічне управління, структурно-функціональний аналіз, прогноз, експертні методи оцінювання, стратегічне планування, контроль.

Syvolapenko T. L.,

Postgraduate student of Economic Policy and Management Department, KRI NAPA, Kharkiv

CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS FOR STRUCTURAL AND FUNCTIONAL ANALYSIS OF STRATEGIC MANAGEMENT

The paper reveals the essence of the structural and functional analysis of strategic management under the current state of public administration development. The main scientific approaches to the concept of 'strategic management' are analyzed, and the author's vision of the concepts of 'structural and functional analysis' and 'strategic management' is presented. The sequence of stages of strategic management is presented and analyzed with account of the structural and functional analysis. According to the research results, recommendations are given, and prospects for further development regarding the improvement of the above-mentioned sphere of management are identified.

Key words: strategic management, structural and functional analysis, forecast, expert estimation methods, strategic planning, control.

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних змін, що відбуваються, актуальними є пошуки моделі ефективного функціонування соціально-економічної системи на державному рівні, принципів і методів управління нею (зокрема, щодо економічних, фінансових, соціальних, організаційних аспектів діяльності). Важливою формою реалізації зазначених аспектів розвитку є стратегічне управління на державному рівні. Необхідність стратегічного управління на державному рівні випливає з необхідності забезпечення реалізації державної політики, спрямованої на ефективне використання природних, трудових, матеріальних, інформаційних ресурсів, гарантування прав і свобод людини. Сьогодні Українській державі необхідно сформулювати таку стратегію розвитку, яка б дозволила підтримувати стійкі конкурентні переваги в довгостроковому періоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед відомих учених, які займалися проблемами стратегічного управління, варто виділити: І. Ансоффа, В. Герасимчука, Т. Кібук [4], Б. Грабовецького, С. Демиденко, І. Бабія [1], А. Краєвську [2], О.Кулиничу [3], О. Ревенка, С. Побігуна [5], П. Гордієнко, Т. Ткаченко, В. Немцова, Л. Довганя та ін. Новий підхід до стратегічного

© Сиволапенко Т. Л., 2018

управління пов'язано з цікавими дослідженнями стратегічного управління канадського вченого Генрі Мінцберга та іменами класиків американського менеджменту І. Ансоффа, М. Портера, П. Друкера [4]. Майкл Портер, який вважається одним з авторитетних науковців зі стратегічного менеджменту, використовуючи ідею ланцюжка цінностей, пропонує розглядати стратегію як аналіз внутрішніх процесів та взаємодій між різними складниками, для того щоб визначити, як і де додається цінність. При цьому стратегія – це позиціонування держави щодо зовнішнього середовища [2]. А. А. Томпсон, А. Дж. Стрікленд відзначають, що стратегія – це план управління, спрямований на зміцнення позицій держави, досягнення поставлених завдань [3].

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що недостатньо уваги приділено сучасному стану стратегічного управління з погляду стратегічно-функціонального аналізу, зважаючи на мінливість структурних зрушень в економіці, а також перспективам подальшого розвитку через мінливість зовнішніх та внутрішніх умов функціонування.

Метою статті є визначення змісту та місця структурно-функціонального аналізу стратегічного управління за сучасного стану дослідження та перспектив подальшого розвитку, а також обґрунтування питань, що пов'язані з методами та принципами стратегічного управління економічним розвитком на державному рівні.

Виклад основного матеріалу. Початок ХХІ ст. в Україні відзначився зростанням уваги до проблеми стратегічного управління, адже від ефективного стратегічного управління залежатиме його майбутній розвиток, прибутковість, можливість конкурувати з іншими підприємствами в галузі. В Україні стратегічне управління розвитку держави визначається законодавчо і є загальнонаціональним орієнтиром для розроблення відповідних стратегій розвитку її територій. Проте сьогодні, на жаль, ще не всі регіони усвідомлюють необхідність та важливе значення стратегічного планування. Основу нормативно-правового забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону становлять Конституція України, закони України: “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про місцеві державні адміністрації”, “Про Генеральну схему планування території України”, “Про стимулювання розвитку регіонів”, “Про Державну програму економічного та соціального розвитку України” та ін., Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, постанови Кабінету Міністрів України.

Упродовж останніх кількох десятиліть сутність та методологічне навантаження поняття стратегічного управління зазнавало певного теоретичного коригування, досить часто його розуміння було діаметрально протилежним тому, що вкладалось у нього традиційно. Відповідно до цього проаналізуємо окремі дослідницькі підходи до розуміння сутності стратегічного управління, щоб у такому ракурсі розкрити його теоретико-практичну цінність та з'ясувати методологічну суперечність щодо визначення його змісту. Передбачати, прогнозувати, програмувати, планувати завжди складно: змінюються життєві обставини, потреби людей, а розв'язання одних суспільних проблем спонукає виникнення інших. Проте жодній людині, жодному суспільству не вдається нормально жити, не зазираючи в майбутнє та не готуючись до його творення. І тут допомагає знання певних тенденцій і закономірностей суспільного розвитку, руху, логіки тих або інших процесів, типових явищ і їхніх наслідків, досвіду минулих поколінь, взаємозалежностей між поведінкою, діями та їхніми результатами [2].

У цьому контексті цілком можна вважати, що ХХІ ст. поступово ставить до державного стратегічного управління підвищені жорсткі вимоги, до яких треба готуватися, оскільки, як зазначає В. Гошовська, розвиток будь-якої держави детермінується змінами її функціональної структури [6]. Суб'єктом стратегічного управління виступає органічний структурно-функціональний складник соціальної системи управління, у широкому значенні – держава. Фактично державне стратегічне управління, акцентує В. Голубь, виражається як діяльність державних органів та посадових осіб, підпорядкованих політичному керівництву, з більш обмеженими делегованими повноваженнями щодо прийняття рішень, використання суспільних ресурсів і відсторонених від безпосереднього використання силових та інформаційних структур держави.

Велике значення в стратегічному управлінні мають:

1) виявлення проблеми управління, що дозволяє встановлювати довгострокові напрями розвитку і вказує на намір держави зайняти певні позиції на міжнародному ринку;

2) формулювання цілей стратегічного управління;

3) вибір базових стратегій, що має на увазі вирішення головної управлінської проблеми: як досягти необхідних результатів з урахуванням соціально-економічного стану держави, та перспектив розвитку країни. Розроблення стратегії починається зі структурно-функціонального аналізу. Неправильні результати аналізу або їхня відсутність значно підвищує ризик непродуманих дій, що матимуть довгострокові наслідки;

4) реалізація стратегії, яка полягає в тому, щоб запустити стратегію й одержати необхідні результати в планований час. Реалізація стратегії містить у собі:

– удосконалювання структури управління регіону, здатного успішно використати стратегію;

– розроблення фінансового плану, що спрямовує ресурси в найважливіші для стратегічного успіху галузі;

– проведення підтримуючої стратегічної політики та введення практики постійного вдосконалювання;

– створення відповідної мотивації для громадян України, що стимулювала б енергійне досягнення поставлених цілей;

– створення такої культури управління та ділового клімату, які сприяли б успішній реалізації стратегії;

– створення такої внутрішньої системи підтримки, що дозволяла б персоналу галузей економіки ефективно виконувати свою стратегічну функцію;

5) управління змінами: зумовлене появою нових обставин і необхідністю проведення коригувальних дій. Стратегія може трансформуватися внаслідок коригування довгострокових напрямів розвитку, установлення нових цілей або зміни умов зовнішнього середовища.

Отже, сучасне стратегічне управління неможливо уявити без дієвого проведення структурно-функціонального аналізу. Структурно-функціональний аналіз допомагає в підготовці комплексного плану розвитку країни, адже з економічної точки зору структурно-функціональний аналіз – це принцип системного дослідження соціально-економічних явищ і процесів в економіці, за якого цілісна економічна система, тобто стратегічне управління, поділяється на певні структурні елементи (планування, організація, координація, мотивація і контроль), кожен з яких виконує окрему функцію, а

забезпечення цілей відбувається за рахунок високого професіоналізму керівництва, тісного взаємозв'язку з урахуванням зовнішнього середовища і зважаючи на рівень невизначеності оточення. Більшість науковців вважає, що структурно-функціональний аналіз найбільш доцільно застосовувати до соціальних систем. Проте людський фактор у стратегічному управлінні, на нашу думку, відіграє не менш важливу роль, саме тому вважаємо, що застосування цього різновиду аналізу у стратегічному управлінні є необхідним.

За допомогою стратегічного аналізу готується комплексний стратегічний план розвитку держави, здійснюється науково обґрунтована, всебічна та своєчасна підтримка стратегічних управлінських рішень [3, с. 44].

Узагальнюючи вищевикладене, треба підкреслити, що успіх у будь-якій діяльності здебільшого визначається правильною обраною стратегією на державному рівні. Процес розроблення та реалізації стратегії держави передбачає необхідність розроблення та впровадження інтегрованої системи стратегічного управління, основою якої має виступати управління стратегічним потенціалом [4, с. 183].

Але, з іншого боку, важкість моделювання ситуацій щодо прийняття стратегій розвитку держави виявляється через низку ключових проблем розвитку держави, а саме:

- 1) низька інвестиційна привабливість регіонів України та інноваційна активність;
- 2) нерозвинена виробнича та соціальна інфраструктура;
- 3) зростання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів;
- 4) слабкі міжрегіональні зв'язки;
- 5) нераціональне використання людського потенціалу [4, с. 187].

Стратегія розвитку держави неоднорідна. Це пояснюється істотними відмінностями територій щодо забезпеченості ресурсами, рівня розвитку різних сфер економіки, темпів економічного зростання тощо. Саме тому ця стратегія формує, з одного боку, основні цілі й завдання розвитку держави на певний період часу, а з іншого – складає основу для розроблення низки збалансованих між собою стратегій економічного розвитку окремих регіонів держави. На думку Г. Фетисова та В. Орешина, процес розроблення та прийняття стратегічного плану розвитку держави повинен зводитись до таких етапів:

- постановка цілей розвитку держави в цілому та її окремих регіонів;
- визначення шляхів досягнення поставлених цілей;
- аналіз потенційних можливостей, реалізація яких дозволить досягти успіхів;
- розроблення методів організації руху за вибраними напрямками;
- обґрунтування раціональних способів використання ресурсів.

За С. Демиденко та О. Кулиничем, метою стратегічного аналізу є проведення змістовного і формального дослідження чинників, виявлення тенденцій, формування можливих напрямів довгострокового розвитку держави [3, с. 45].

Наведені думки науковців доводять, стратегічне управління держави передбачає попереднє вивчення альтернативних напрямів розвитку територій, оцінку їх і вибір найкращої стратегічної альтернативи. При цьому використовується спеціальний інструментарій, основу якого складають кількісні та якісні методи прогнозування й розроблення сценаріїв майбутнього розвитку. Основну мету стратегічного управління на рівні держави закладено

в його суті, а саме у збереженні та примноженні економічного потенціалу країни: виробничого, природного, трудового, організаційного, наукового, інформаційного та ін. (рис. 1).

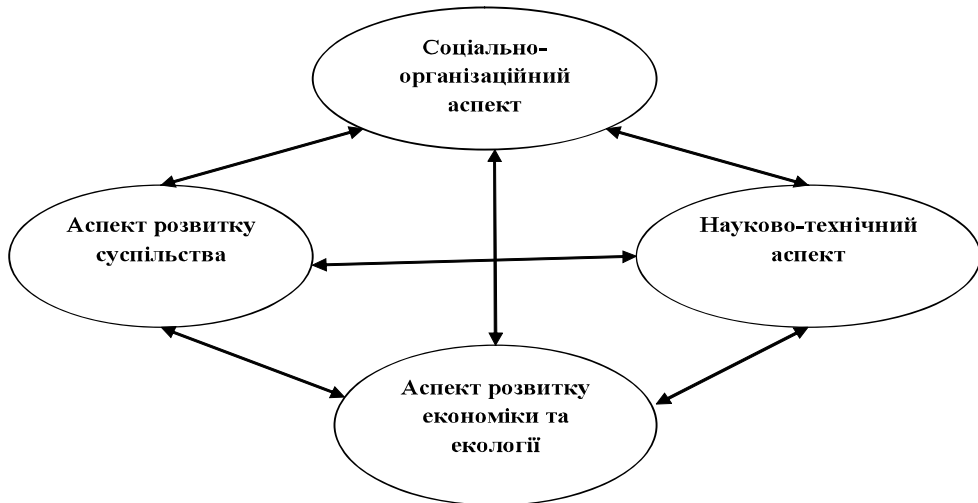

Рис. 1. Модель стратегічних альтернатив на державному рівні. Розробка автора на основі [3]

На рис. 1 проілюстровано основні складники державного розвитку та взаємодію між ними. Отже, лише за умови взаємоузгодження розроблення й упровадження стратегічних планів на всіх ієрархічних рівнях можна забезпечити ефективність функціонування всієї системи стратегічного управління в контексті управління національним господарством.

Алгоритм стратегічного управління економічного розвитку держави подано на рис. 2.

Як показує рис. 2, стратегічний аналіз розвитку управління на рівні держави проходить кілька етапів.

На першому етапі здійснюють комплексний аналіз і систематизацію регіональних та міжрегіональних проблем розвитку: підвищення рівня життя населення, скорочення безробіття й забезпечення зайнятості населення; екологічні проблеми; зміцнення експортного потенціалу регіонів; удосконалення територіальної спеціалізації. На другому етапі вибудовують “дерево цілей”, ґрунтоване на чіткому ранжуванні їх відповідно до пріоритетів регіонального розвитку і наявних фінансових ресурсів. На третьому етапі формулюють обмеження та критерії, що й визначають межі прийнятних рішень і засобів досягнення окреслених цілей. На четвертому етапі відпрацьовують можливі сценарії розвитку подій у перспективі залежно від обраних шляхів розв’язання регіональних проблем [4, с. 185]

У цілому ж методологія стратегічного аналізу ґрунтується на розрахунково-аналітичних методах, економіко-математичних і економіко-статистичних моделях, сценарному методі, методах експертних оцінок або методах генерування ідей [2, с. 193].

Структурно-функціональний аналіз дає можливість оцінити стан і поведінку процесу в майбутньому, що дозволить прийняти найраціональніші

перспективні рішення для забезпечення сталої високоефективної діяльності. Він повинен розвиватися і вдосконалюватися відповідно до розвитку і вдосконалення стратегічного управління [Там само, с. 190].

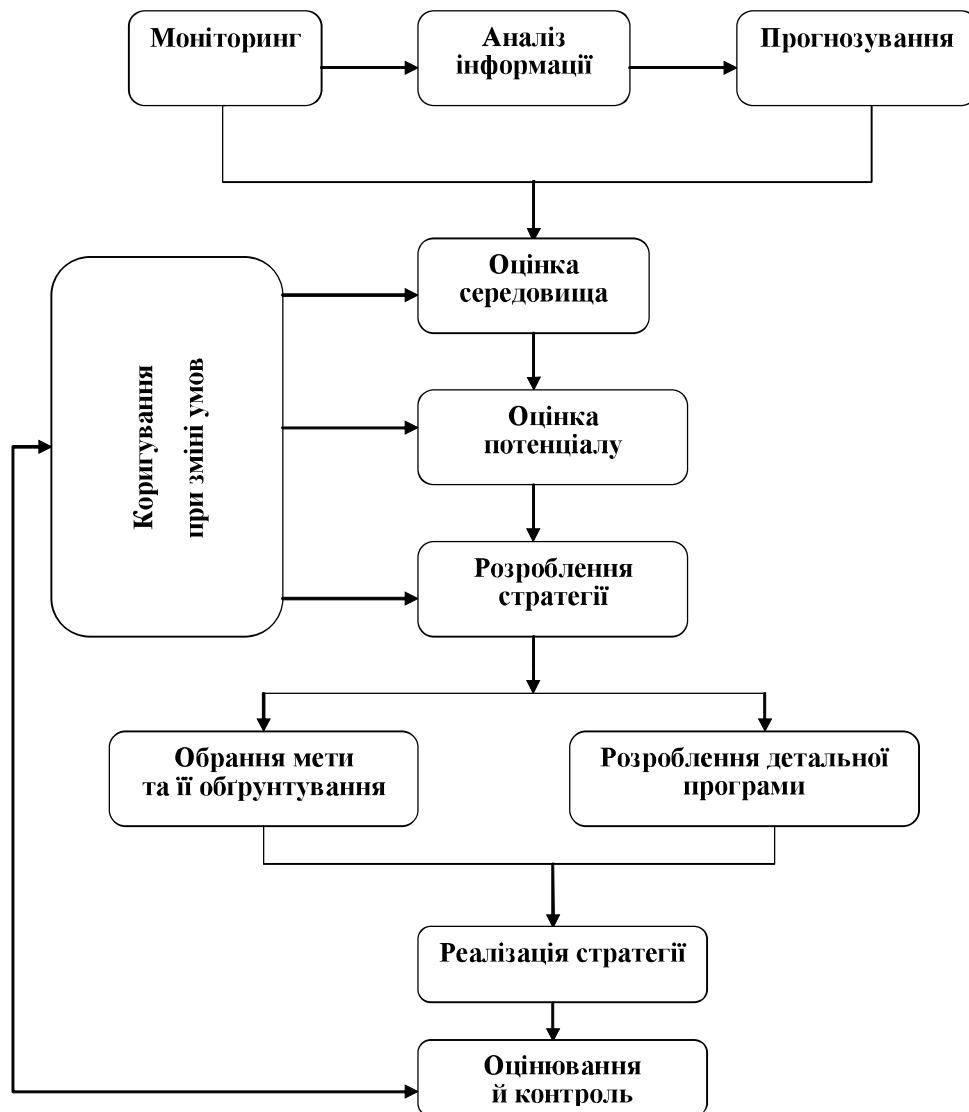

Рис. 2. Етапи стратегічного аналізу управління на рівні держави. Розробка автора на основі [3]

У сьогоднішніх умовах функціонування, що характеризується високим рівнем невизначеності й появою нових видів ризиків досягнення стратегічних цілей та планів стає майже неможливим без створення ефективного стратегічного управління. Розробляючи стратегію розвитку держави, слід враховувати й те, що процеси глобалізації світового господарства підсилюють конкуренцію між державами та їхніми територіями.

Таким чином, для покращання дієвості стратегічного управління необхідним є:

- посилення обґрунтованості стратегічних планів на етапі планування;
- врахування особливостей соціально-економічного розвитку окремих регіонів та держави в цілому;
- розроблення комплексної програми з формування майбутнього стратегічного розвитку держави із застосуванням структурно-функціонального аналізу;
- залучення висококваліфікованих працівників до структурно-функціонального аналізу з усебічною і своєчасною підтримкою прийняття стратегічних управлінських рішень;
- підвищення освітнього рівня управлінців, які причетні до прийняття майбутніх управлінських рішень, координації діяльності та обрання стратегії розвитку.

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що ефективність функціонування, конкурентоспроможність на світовому ринку безпосередньо залежить від стратегічного управління, а структурно-функціональний аналіз є важливим складником управління, оскільки допомагає у прийнятті стратегічних рішень, що допомагають у постановці стратегічних цілей і вирішенні низки завдань, є невід'ємною частиною планування та організації управління. Наразі пріоритетним завданням для України та її регіонів на шляху до збалансованого, ефективного, сталого розвитку залишається досягнення такого стану, коли стратегічне управління розвитку на державному рівні поступово перейде з площини наукових проєктів у площину конкретних і реальних дій на всіх рівнях управління та стане невід'ємним елементом при формуванні стратегії соціального й економічного розвитку кожного регіону та України в цілому.

Список використаних джерел

1. Біла С. О. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. *Збірник матеріалів "круглого столу"*. Київ: НІСД, 2015. 88 с.
2. Дикий О. В. Основні пріоритети та механізм стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів. *Ефективна економіка*. 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=803/>
3. Демиденко С. Л., Кулинич О. В. *Стратегічний аналіз як інструмент управління*: зб. наук. пр. Черкас. держ. технол. ун-ту. Серія: Економічні науки. 2012. Вип. 30 (1). С. 200.
4. Кібук Т. М. Аналіз сучасних підходів до управління стратегічним потенціалом підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2013. № 32. С. 182–190.
5. Побігун С. Аналіз підходів до здійснення процесу стратегічного управління. *Галицький екон. вісн.* 2015. № 1. С. 101–108.
6. Панухник О. В. Методичне забезпечення стратегічного планування в регіонах України. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 1(91). С. 152–157.
7. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: монографія. Київ: КНЕУ, 2013. 272 с.

Надійшла до редколегії 24.11.2018 р.